

TARBIYA ORQALI YOSHLAR TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISHGA ZAMONAVIY YONDOSHUVLAR

Husenova S.S.

Buxoro pedagogika kollej o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada ma'naviy-ma'rifiy ishlarning mazmuni va mohiyati, ularning tarbiyaviy jarayonlardagi o'rni borasidagi masalalar tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Tarbiya, tarbiyaviy jarayonlar, ta'lim va tarbiya, ma'naviyat, ma'naviy-ma'rifiy ishlarni tashkil etish.

Аннотация: В данной статье проанализированы вопросы, касающиеся содержания и сущность духовно-просветительской работы, их роли в воспитательных процессах.

Ключевые слова: Воспитание, воспитательные процессы, образование и воспитание, духовность, духовно-просветительская работа, организация духовнопросветительской работы.

Ma'lumki, O'zbekiston sharoitida kelajagimiz poydevori bo'lgan yoshlarni barkamol insonlar qilib tarbiyalashda sog'lom ijtimoiy-ruhiy muhitni yaratib berishga katta ahamiyat berib kelinmoqda. Yoshlar ma'naviyatini yuksaltirmasdan turib, xalqimiz hayoti va turmushi yuksalishida hamda mamlakatimiz taraqqiyotida muvaffaqiyatlarga erishish qiyin. Qolaversa, ma'naviyat davlat ahamiyatiga molik masalaga aylandi. Sog'lom kishi deganda, faqat jismoniy sog'lomlikni emas, balki sharqona axloq-odob va umumbashariy g'oyalar ruhida kamol topgan insonni tushunamiz. Ta'lim tizimi rivojlanishining hozirgi bosqichida ta'lim faoliyatidan ta'lim faoliyatiga e'tibor qaratilmoqda, shaxsning individual xususiyatlarini ochish va uning mustaqil ijodiy faoliyatini rivojlantirishga ko'proq e'tibor qaratilmoqda. Bugungi kunda zamonaviy o'zbek voqeligining o'ziga xos xususiyati shaxsning jamiyatdagi o'rni tushunchasining o'zgarishidir. "Individual - jamiyat" paradigmasida asosiy tarkibiy qismga aylangan shaxsga qiziqish kuchaymoqda. O'tgan asrning oxirida ishlab chiqilgan kollektivistik g'oyalar o'rni individual markazlashtirilgan dunyoqarash egallaydi. Shuning uchun zamonaviy o'qituvchi oldida bolaga bilim va ko'nikmalarni qanday singdirish kerak emas, balki birinchi navbatda zamonaviy jamiyatda mavjud bo'lishga qodir, ijtimoiylashgan, ya'ni ular bilan samarali o'zaro munosabatlarga moslashgan shaxsni tarbiyalash masalasi turibdi. Tarbiyaviy tadbir ta'lim tashkiloti tarbiyaviy ishining tashkiliy shakli sifatida o'sib borayotgan shaxsni rivojlangan shaxs sifatida tarbiyalash zamonaviy jamiyatning asosiy vazifalaridan biridir. Bu bilimga asoslangan va shaxs rivojlanishining ob'ektiv qonuniyatlarini hisobga olgan holda tizimli tarbiya jarayonini tashkil etishni taqozo etadi, bu esa ushbu rivojlanishning

zaruriy va universal shakli bo'lib xizmat qiladi. O'qituvchilar aniq pedagogik muammolarni, vazifalarni hal qilishda, bolalar bilan tarbiyaviy ishlarni tashkil etishda o'zlariga savol berishga majbur bo'ladilar: nima qilish kerak?, qanday qilib bolalarni izlanuvchan, mas'uliyatli, mehnatsevar qilish kerak? va hokazo. O'qituvchilar usul va shakllar haqida o'ylashganda, ular yo'llarni izlaydilar. ularni haqiqatga aylantirish uchun bolalarga qaratilgan eng yaxshi umidlar, rejalar, orzular tuzadi.

Ta'lim faoliyati - ta'lim jarayonini tashkil etish usullaridan biri, tarbiyaviy tadbir – sinfdan tashqari sinfda ham, maktabdan tashqarida ham, maktabdan tashqari tarbiyaviy ishlarda ham keng qo'llaniladigan tashkiliy shakllardan biri deb hisoblanadi.

O'quv faoliyati o'quvchilarni rivojlantirishga imkon beradi:

- atrofda voqelikka bo'lgan munosabatlarning ma'lum bir tizimi;
- o'z imidjini, qimmatli motivlarni, ma'naviy ehtiyojlarni, harakatlar uchun mas'uliyatni shakllantiradi;
- jamoatchilik fikriga ta'sir qiladi;
- jamoa hayoti bilan tanishtiradi va uning an'analarini shakllantiradi.

Ta'lim faoliyatini tashkil etish va o'tkazish jarayonlariga yangi yondashuvlarni shakllantirish va ishlab chiqish samaradorlikni oshirish va uning keyingi evolyutsiyasida sifatli yutuqni ta'minlashi kerak. Har bir yangi ta'lim tadbiri o'quv-tarbiya ishlarini rivojlantirishning yangi bosqichi va uni doimiy modernizatsiya qilishning elementi hisoblanadi.

Jamiyatning bolalarda qobiliyat va ehtiyojlarning yangi doirasini shakllantirish talablariga javob berib, o'qituvchi reproduktiv faoliyatning yangi (noan'anaviy) shakllarining samarali ishlashini tashkil etishga qodir bo'lgan ta'lim tizimini ishlab chiqadi. Noan'anaviy shakllar ta'limning turli uslubiy texnikasi va vositalarining kombinatsiyasidan foydalanishni talab qiladi. Bu talabalarning maksimal faolligi va mustaqilligini nazarda tutadi. Noan'anaviy shakllarning afzalligi quyidagilar bilan izohlanadi:

- g'ayrioddiy va qiziqarli kontent,
- shakllar va harakatlar;
- amaliy yoki ijtimoiy ahamiyatga ega bilimlarni olish;
- talabalarning yuqori faolligi;
- har bir ishtirokchining majburiy shaxsiy kognitiv yoki amaliy rolga e'tibor qaratish;
- talabalarning ijobiy hissiy kayfiyati.

Ta'limning noan'anaviy shakllarining samaradorligi hammaga ma'lum. Ta'limning noan'anaviy shakllarining samaradorligi hammaga ma'lum. Bunday mashg'ulotlar va tadbirlar o'quvchilarni hayotga, haqiqatga yaqinlashtiradi. Bolalar bunday mashg'ulotlarga bajonidil qatnashadilar, chunki ular nafaqat o'z bilimlarini, balki

zukkoligi, sezgi va ijodkorligini ham ko'rsatishlari kerak. O'quv faoliyatining noan'anaviy shakllari yordamida o'quvchilarning mustaqil bilish faoliyatini tashkil etish muammosini hal qilish mumkin. Ular insonning hayotiy pozitsiyasini o'zini namoyon qilish va o'zini o'zi tasdiqlash, uning ijodiy salohiyatini faol namoyon qilish imkoniyatini beradi, bundan tashqari, ular bunday asosiy vakolatlarni shakllantirish va rivojlantirishning optimal usuli hisoblanadi.

- o'z qobiliyatlari va imkoniyatlarini adekvat baholash qobiliyati;
- keyingi ta'lim uchun bilim olish uchun ichki motivatsiyani shakllantirish;
- kelajakda o'z taqdirini muvaffaqiyatli belgilash uchun shaxsiy o'sish zarurligini tushunish;
  - ustuvorlik sifatida moddiy qadriyatlarni emas, balki sog'liq, oila va qiziqarli ishni tanlang;
- umumiy madaniy kompetensiyalar:
  - shaxsiy fazilatlarni namoyon etish
    - fuqarolik, axloqiy, intellektual, umumiy madaniyat;
    - odamlar dunyosida umuminsoniy, insonparvar, axloqiy qonun va me'yorlarga rioya qilish zarurligi to'g'risida g'oyalarni shakllantirish;
    - atrofingizdagi dunyo bilan uyg'unlikda yashashga intiling;
  - ta'lim va kognitiv kompetensiyalar:
    - o'z faoliyatini mustaqil rejalashtira olish;
    - o'z-o'zini anglash qobiliyati, faoliyatni tanlashda faollik;
    - o'z-o'zini tarbiyalash qobiliyati.
  - axborot vakolatlari:
    - real obyektlar (televizor, kompyuter, printer, modem) va axborot texnologiyalari (audio va videoyozuv, elektron pochta, ommaviy axborot vositalari, internet) yordamida kerakli ma'lumotlarni mustaqil izlash, tahlil qilish va tanlash imkoniyati; jamoada yashash va ishlash, ijtimoiy rollar haqida tushunchaga ega bo'lish (rahbar-tashkilotchi, yetakchi - g'oyalar generatori, ijrochi, tomoshabin); - ziddiyatli vaziyatlarni hal qilish yo'llari haqida tasavvurga ega bo'lish; - turli xil ijtimoiy-madaniy aloqa ob'ektlari bilan o'zaro munosabatda bo'lish ko'nikmalarini rivojlantirish (to'g'ri savol berish, o'zini tanishtirish va boshqalar).

Umuman, davlat va jamiyat taraqqiyoti yosh avlodning intellektual salohiyati va intilishlariga bevosita bog'liq. Binobarin, ta'lim va tarbiyani zamon talablari asosida takomillashtirishga mamlakatimiz barqaror rivojlanishining muhim sharti sifatida qaralmoqda. Bilimli, Vatanga sadoqatli yoshlarni tayyorlash bizning buyuk maqsadimizga aylandi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. Mirziyoyevning “Ma’naviy-ma’rifiy ishlar samaradorligini oshirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ-4307- sonli Qarori.
2. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Uzluksiz ma’naviy tarbiya konsepsiyasini tasdiqlash va uni amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 1059-sonli Qarori.
3. <https://lex.uz>.
4. Ismoilova Z. Tarbiyaviy ish metodikasi – Toshkent: Istiqlol, 2003.